

3. Костицький М. Державна мова в Україні (політико – правовий огляд) / М. Костицький, В. Годованець, Т. Ткаченко // Політична думка. 2000. № 3. С. 114–130.

4. Людвинський Анатолій. Влада фарисеїв . Україна молода. 2019. 23 жовтня.

5. Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» від 25 квіт. 2019 р. № 2704-VIII. Голос України. 2019. 16 травня.

Яслик Володимир Іванович,

доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін Прикарпатського факультету (м. Івано-Франківськ) Національної академії внутрішніх справ, кандидат філологічних наук

ПРАГМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ КОМУНІКАТИВНОГО АКТУ ПОГРОЗИ

У сучасному полігамному світі спостерігаємо тенденцію до посилення рівня агресивності, яка є однієї з форм людської поведінки, що виражається в мовних засобах. Одним із проявів агресії є акт погрози. Погрозу можна досліджувати з погляду психології – як спосіб психологічного насильницького впливу на особу; в юридичному аспекті – як дії шантажу, які кваліфікуються відповідно до чинного законодавства та зумовлюють покарання особи, що погрожувала; а також з погляду лінгвістики – як деструктивний комунікативний акт, який становить різновид вербальної агресії та характеризується експліцитними й імпліцитними прагматичними ознаками. Об'єктом нашого дослідження є акт погрози в лінгвістичному аспекті.

У лінгвістиці неодноразово було наголошено, що акт погрози є бінарним, оскільки складається з двох взаємодоповнювальних частин. Так, Дж. Остін стверджує, що комунікативний акт погрози складається із спонукальної та комісивної частин [6]. Якщо в першій частині є спонукання до дії, то друга частина передає певні зобов'язання дії у разі невиконання спонукання, переданого в першій частині. Наприклад, у пропозиції *«Я тебе закрию щонайменше на 4 роки. За що? За Майдан. Якщо не підпишеш усього, я укатаю Галю. Гранати, патрони... Ну ти розумієш?»* [4] виявляємо прямий комунікативний акт погрози. Зокрема речення *«Якщо не*

підпишеш усього, я укатаю Галю» чітко ілюструє дві частини – спонукальну (*Якщо не підпишеш усього...* – через умову ми розуміємо як «*Підпиши усе*») та комісивну («*Я укатаю Галю*» – констатація зобов'язання).

Зазвичай комунікативний акт погрози має таку структуру:

- 1) Кажу: я хочу, щоб ти знав, що якщо ти зробиш А, то я тобі зроблю дещо погане;
- 2) Думаю, що ти не хочеш, щоб я це зробив;
- 3) Стверджую це, тому що не хочу, щоб ти не зробив А [2, с. 70].

Як бачимо, уже в самій структурі мовленнєвого акту погрози є експліцитна та імпліцитна семантика, закодована в мовних засобах. Імпліцитність погрози полягає в тому, що сенс пропозиції висловлюється не прямо, а приховано, що засвідчує саме другий компонент структури погрози (думаю, що ти не хочеш, щоб я це зробив). Відповідно до цього, виокремлюють пряму та непряму погрози, які ми називаємо експліцитною та імпліцитною. Особливість експліцитної форми погрози в тому, що зазвичай пропозиція виражена особовим дієсловом майбутнього часу з перевагою 1-ї особи однини чи множини (*підпалю, поб'ємо, застрелю, звільню, ув'язнимо* тощо.). Імпліцитна форма вираження погрози відзначається нечітким позначенням мовця та адресата, неконкретним вираженням дії, яку планується вчинити, завжди проекція на майбутній час.

Зауважимо, що семантику погрози може знизити (нейтралізувати) інший комунікативний акт, наприклад, застереження, основна інтенція якого спрямована на те, щоб попередити про погрозу від кого чи чого-небудь, «уберегти, допомогти, відвернути небажані наслідки, щоб вийшло на добре, переконати у неправильності дій, порадити тощо» [3, с. 99]. Ще «м'якшими» формами, які можуть нейтралізувати погрозу є інтенція поради чи рекомендації. Основна відмінність цих комунікативних актів у тому, що в погрозі негативний наслідок є результатом дій мовця, а в застереженні, рекомендації чи пораді результат події залежить від поведінки адресата, а не від дій мовця.

Деякі дослідники виокремлюють погрозу-покарання та погрозу-застереження. Погроза-покарання реалізується в ситуаціях, коли адресат зробив щось небажане для мовця і він попереджає адресата про покарання. Погроза-застереження реалізується тоді, коли мовець розуміє, що адресат може зробити щось погане і прагне цього уникнути [1]. На нашу

думку, межа між такими актами погрози нечітка, (наприклад: «Я тобі обіцяю, тебе хто-небудь підірве там. Ти частіше їдь, я хочу, щоб ти там частіше їздив, а пацики просто морально не були до тебе готові, вони до тебе навіть на «ви» зверталися» [5]), тому все-таки варто розрізняти інтенцію власне погрози та інтенцію застереження.

Якщо взяти до уваги лексику комунікативного акту погрози, то часто пропозиція перенасичена позалітературними елементами (вульгаризмами, жаргонізмами, варваризмами та ін.), що зумовлено емоційним станом мовця під час погрози, також переважає лексика на позначення страху, шантажу та небезпеки.

Як бачимо, комунікативний акт погрози не має спеціальних засобів, які б виражали тільки семантику погрози. Він реалізується за допомогою загальноновживаної лексики в пропозиціях, що передають комунікативний смисл погрози. Отже, засоби та способи вираження семантики погрози є варіативними і залежать від ситуацій, контексту, а також стратегій спілкування.

Список використаних джерел

1. Баранов А. Семантика угрозы в лингвистической экспертизе текста. URL: <http://www.dialog-21.ru/media/1223/baranovan.pdf> (дата звернення: 03.11.2019).
2. Вежбицка А. Речевые жанры (в свете теории элементарных смысловых единиц). *Антология речевых жанров*. Москва : Лабиринт, 2007. С. 68–81.
3. Дяків Х. Мовленнєвий жанр «азереження» в аспекті міжкультурної комунікації. *Мовленнєві жанри в міжкультурній комунікації* : монографія. Львів : ПАІС, 2010. 280 с.
4. Заліханова Г. Дружина кримського політв'язня: в моєму житті все змінилося (закінчення). URL: <https://ua.krymr.com/a/28048132.html>.
5. Неймирок Д. «Я тобі обіцяю, тебе хтось підірве». Нардепка від партії Порошенка і волонтерка обговорювали, як може загинути Зеленський. URL: <https://gordonua.com/ukr/publications/-ja-tobi-obitsjaju-tebe-hto-nebud-pidirve-nardep-vid-partiji-poroshenka-i-volonter-obgovorjuvali-jak-mozhe-zaginiti-zelenskij-golovne-1385052.html> (дата звернення: 03.11.2019).
6. Austin J.L. How to Do Things With Words. Second Edition. Harvard : University Press, 1981. 169 p.